

УДК 378.311

Валерія ЄРШОВА,

Національна академія Національної гвардії України, м. Харків

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У науковій статті розглянуто вимоги до особистості офіцера Національної гвардії України на сучасному етапі. Зосереджено увагу на педагогічних методиках на основі контекстного підходу, на удосконаленні системи підготовки курсантів у військових навчальних закладах, та сформульовані основні напрями вирішення основних педагогічних проблем підготовки курсантів у ВВНЗ.

Ключові слова: *військово-професійна підготовка, майбутні офіцери НГУ, контекстний підхід, навчально-виховний процес, комунікативність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Війська Національної гвардії, виконуючи службово-бойові завдання при загостренні міжнародних відносин, пов'язаних з антитерористичною діяльністю, активізацією застосування терористичними групами дистанційно-керованих вибухових пристроїв, пред'являють до офіцерів НГУ, які беруть участь у спеціальних операціях з припинення діяльності незаконних збройних формувань, все більш високі вимоги [3].

У наслідок цього особливо гострим є завдання підвищення рівня професійної підготовленості курсантів Національної гвардії – майбутніх командирів підрозділів, які незабаром будуть керувати особовим складом в різних умовах обстановки.

Аналіз питання щодо проблеми професійної підготовки курсантів у ВВНЗ у науковій літературі з технологічного, психологічного, організаційного, методологічного, теоретичного, наукознавчого та лінгвістичного аспектів засвідчив усю складність проблеми та дозволив визначити такі недоліки у підготовці офіцерів НГУ:

недостатньо розроблений концептуальний апарат проблеми: виникають певні труднощі з співвідношенням понять “особистісна готовність офіцера”, “професійна готовність офіцера”, “психологічна готовність офіцера”, “професійна підготовленість” та ін.;

недостатньо вивчена специфіка готовності офіцерів до дій в умовах іншомовного середовища з військовослужбовцями у складі міжнародних підрозділів;

залишається не вирішеною проблема щодо оптимальних шляхів (методів, підходів) формування професійної компетентності курсантів, діагностики рівня її сформованості та її корекції на різних етапах підготовки, й головне – не існує системного дослідження даної проблеми.

З’ясування сучасного стану навчання курсантів НГУ дозволило охарактеризувати його таким, що не в повному обсязі відповідає вимогам їхньої майбутньої професійної діяльності.

Причинами цього є:

орієнтація на передачу запрограмованих ЗНУ, перевага традиційної парадигми навчання, що не враховує сучасних тенденцій міжнародної військово-технічної інтеграції та необхідності акцентів на випереджувальній освіті;

недосконалість робочих навчальних програм і тематичних планів, недостатня практична спрямованість на майбутню діяльність у складі миротворчих підрозділів;

наявність слабких міжпредметних зв’язків технічних та спеціальних дисциплін, прогалини та недостатнє моделювання основних видів майбутньої діяльності курсантів НГУ;

наявність описово-пояснювальних і констатуючих підходів на вирішальних етапах навчання курсантів на старших курсах; недостатня психолого-педагогічна компетентність викладачів;

недоліки у плануванні військового стажування в частинах, де слабо враховується аспект майбутньої діяльності офіцерів НГУ;

пасивність курсантів у навчальній діяльності у наслідок панування застарілих методів та форм навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Одними з перших здійснили дослідження історії становлення і розвитку механізму військово-професійної підготовки офіцерів М. Рибак, М. Голик, В. Толубко, О. Удовець, М. Нецадим та інші. Їхні наукові дослідження спрямовані на вирішення проблеми виховання майбутніх офіцерів у ВВНЗ.

Також актуальними за даною проблемою є праці А. Арета, О. Бодальова, І. Донцова, С. Єлканова, Д. Іщенко, А. Ковальова, А. Кочетова, Г. Ксьонзової, Л. Рувинського, О. Сафіна, М. Сметанського, В. Сухомлинського, Л. Ярової.

Методичні основи підготовки фахівців у вищих військових навчальних закладах у сучасних умовах розроблено В. Васильєвою, В. Давидовим, О. Диденком, А. Іваницьким, О. Латишевою, Г. Нікіфоровою, А. Шестаковою, А. Столяренком, Ю. Шарановою, В. Ягуповим та іншими.

Проблема професійного самовдосконалення майбутніх фахівців покладена в основу наукових праць таких видатних вчених, як Л. Виготський, А. Капська, К. Ушинський, В. Сухомлинський, М. Монтесорі, А. Макаренко, Д. Андреев та інші.

Метою статті є розгляд вимог до особистості офіцера Національної гвардії України на сучасному етапі; виявлення педагогічних напрямів підготовки майбутніх офіцерів; зосередження на деяких педагогічних методиках проблеми підготовки військовослужбовців, визначення основних шляхів вирішення педагогічних проблем підготовки офіцерів у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація озброєння і військової техніки висуває все більш високі вимоги до професіоналізму офіцера-випускника НГУ, його бойовий дух і морально-ділові якості повинні дозволяти йому з високою ефективністю

виконати бойове завдання в ході його професійної діяльності. При цьому, виконання цих завдань може поєднуватися з діяльністю в екстремальних умовах, пов'язаних з ризиком для життя, обмеженим часом і високим рівнем відповідальності, що, безумовно, вимагає від нього психологічної стійкості і високої військово-професійної підготовки.

Якісна підготовка майбутніх офіцерів військ Національної гвардії України – основне завдання ВВНЗ. Вплив науково-технічного прогресу на освітній процес призвів до того, що доводиться не тільки замінювати застарілі погляди новими, але і впроваджувати нові технології навчання, при цьому, обсяг інформації, що вивчається, збільшується, а терміни на вивчення поступово скорочуються. Тому, дуже важливо розробляти технології, які активізують діяльність як викладачів, так і курсантів і дозволяють за мінімальні терміни навчання отримати максимальний обсяг знань, умінь і навичок.

Основними критеріями інноваційної діяльності ВВНЗ сьогодні являються: якість підготовки випускників, які володіють набором компетенцій, а також науково-технічні та педагогічні розробки, що удосконалюють технологію навчання.

На наш погляд, потрібна ґрунтовна переробка навчальних планів підготовки курсантів у бік збільшення педагогічної і психологічної складової, оскільки, як показує практика, саме ці знання постійно за-требувані в практичній діяльності офіцера-вихователя.

В нашій роботі розглянемо вимоги до офіцера НГУ, це дозволить виявити основні педагогічні напрями в підготовці майбутніх фахівців Національної гвардії України.

Згідно з аналізом нормативних документів підготовки курсантів НГУ, офіцер НГУ, перш за все, це:

Спеціаліст в певній професійній області. У кожному військовому ВНЗ курсанти отримують спеціальність відповідно до вимог державних освітніх стандартів. Отже, офіцер-випускник НГУ повинен мати навички здійснення будь-яких операцій, причому в обсязі не меншому, ніж випускник цивільного ВНЗ. При цьому, варто враховувати, що часу на освоєння цивільної спеціальності у курсанта ВВНЗ менше,

адже існує ще й військова підготовка, яка так само включається в бюджет навчального часу.

Вихователь та викладач. Будь-який офіцер НГУ займається вихованням підлеглих, застосовуючи при цьому певні методи та форми виховної роботи. Саме офіцер здійснює бойову підготовку особового складу. Вчить солдатів і сержантів усім елементам військової справи. Останнім часом військкомати стикаються з тим, що значна кількість призваних на службу молодих людей не мають достатнього рівня освіти. Тому офіцери змушені брати на себе роботу щодо усунення недоліків ще цивільних освітніх структур.

Соціальний педагог. Офіцеру життєво необхідно володіти серйозними знаннями в галузі превентивної педагогіки, превентивної психології, соціальної роботи. Це обумовлено тим, що великий відсоток особового складу потребує соціальної допомоги. Багато хто має досвід асоціальної поведінки, що негативно відображається на обстановці в частинах і підрозділах.

Отже, сучасний офіцер повинен вміти діагностувати відхилення в поведінці своїх підлеглих і коригувати цю поведінку. При цьому коло його можливостей та психолого-педагогічних інструментів достатньо обмежене.

Управлінець. Обов'язки будь-якої посадової особи в НГУ припускають реалізацію управлінських функцій. Причому, офіцер НГУ повинен вміти управляти підлеглими, як в мирних, так і в бойових умовах.

Військовий професіонал. Ця функція реалізується через володіння технікою і зброєю, умінням організовувати дії особового складу при вирішенні бойових та службових завдань і ряд інших специфічних компонентів. [4].

Сучасний офіцер НГУ виконує всебічне забезпечення діяльності підрозділу. Він повинен володіти навичками роботи з різними документами, знати і виконувати ряд експлуатаційних нормативів, бути підготовленим в правовому відношенні, мати необхідні знання в медичній сфері та ін. Інакше кажучи, підготовка офіцера повинна бути значно ширше.

Самовдосконалення – невід’ємна складова офіцера НГУ. В системі професійної підготовки офіцерських кадрів поки що не знаходять своє відображення ті зміни, які відбуваються в суспільстві, у розвитку наук, зокрема, слабо використовуються ідеї соціального управління, методології системного підходу. Нерідко вони механічно переносяться зі сфери науки в військову діяльність, проявляючись в суб’єктивізмі, функціоналізмі і формалізмі прийнятих рішень, що стримує вдосконалення підготовки військових фахівців.

Отже, переглянувши вимоги до особистості офіцера НГУ та прослідкувавши, з якими проблемами зіткнеться майбутній офіцер, ми зосередимо увагу на деяких педагогічних методиках, а саме:

1. Проводити заняття зі спеціальних дисциплін у кількості двох викладачів. Залучати на такі заняття декількох викладачів дозволить, на нашу думку, більш поглиблено, якісно і всебічно вивчати питання, які розглядаються.

Це повинно призвести до активізації навчально-пізнавальної діяльності, підвищенню успішності, формуванню позитивного ставлення до навчання, навичок спілкування в експериментальних умовах, підвищенню професійної підготовленості курсантів. Перший – теоретик-викладач ВНЗ, а другий – практик, який був в зоні АТО і брав участь в бойових діях, брав безпосередньо участь при розгоні натовпу, виводив постраждалих з шоку, тощо. Ще у 17 столітті, Я. Коменський сформулював так зване “золоте правило”: “Нехай предмети відразу охоплюються кількома почуттями, замальовуються, щоб закарбуватися через зір і дію руки ... усіма засобами потрібно запалювати спрагу знань і палку старанність до навчання” [1].

Проводити бінарне заняття. Тобто заняття, побудоване на тісних міжпредметних зв’язках, яке проводиться спільно двома викладачами відповідних дисциплін [2].

2. Розробляти перспективні напрями підготовки і підвищення кваліфікації військових викладачів, узагальнення та поширення передового і новаторського педагогічного досвіду між військовими ВНЗ:

виявляти все цінне для сучасних реалій;

аналізувати і узагальнювати досвід в системі військової освіти за кордоном;

підвищувати наукову кваліфікацію професорсько-викладацького і командного складу та її стимулювання;

застосовувати в освітньому процесі принцип індивідуалізації навчання курсантів та врахування їх особливостей;

моделювати і відпрацьовувати навчально-професійні та професійні комплексні ситуації, які зустрічаються в реальній обстановці.

3. Під час контролю проводити регулярні тестування знань курсантів. Тестування відкриває можливість об'єктивно і, головне, кількісно визначити рівень знань курсанта, зводячи до мінімуму суб'єктивну незалежність викладача. Тест, як метод контролю, має ряд переваг в порівнянні з іншими видами контролю: одночасно тестується велика кількість, результати тестування встановлюються швидко, крім того, результати використовуються для виявлення труднощів вивченого матеріалу, в навчальному процесі можна акцентувати увагу на помилках, що найбільш часто зустрічаються.

Тестування курсантів першого року навчання може допомогти виявляти їх здібності і розподіляти на певні групи. Наприклад, якщо курсант не являється лідером в групі, трохи замкнутий, але у нього високі показники у розв'язуванні тактичних завдань, або при виконанні фізичних вправ, то таких курсантів потрібно об'єднувати в групи де більшу увагу приділяють розвитку впевненості в собі, відпрацьовувати командирські якості.

У кожній сформованій групі регулюється кількість годин на необхідні дисципліни. Тестування проводиться після кожного року навчання.

4. Значне збільшення жінок в рядах НГУ зобов'язує підвищити гендерну підготовку. На сучасному етапі розвитку військової освіти стає нагальним формування гендерної культури особистості як невід'ємної частини гендерної соціалізації курсантів. Реалізація цього завдання потребує великих зусиль, оскільки середня школа та вчителі залишаються глобальними носіями традиційних патріархальних уявлень про роль і місце чоловіків і жінок у суспільстві.

5. Становлення української держави, утвердження цивілізаційних норм життя, інтеграція в європейське співтовариство неможливі без гармонізації суспільних відносин на засадах соціалізації. Приділяти значну увагу комунікативності, процесу взаємодії між людьми, в ході якої виникають, проявляються і формуються міжособистісні стосунки. Комунікативність припускає обмін думками, почуттями, переживаннями і т. п. Говорячи про таке явище як комунікативність офіцера, слід мати на увазі, що це явище необхідно розглядати не лише як сукупність деяких характерних властивостей і якостей, що дозволяють здійснювати процес спілкування між курсантами, але і те, що комунікативність особи є компонентом мотиваційних потреб. Інакше кажучи, комунікативність вимагає наявності відповідної спрямованості курсанта, що визначає соціальну і моральну вагу майбутнього офіцера, його потреби, інтереси, переконання, ідеали і відповідні ціннісні орієнтації.

6. Втілення в навчальний процес ігрових методик, які включають в себе персонажі або невелику групу персонажів та деякі перешкоди, які необхідно подолати. Подолання цих перешкод підвищує здатність курсантів долати подальші перешкоди. Проведення спеціальних занять із стресостійкості, здатності до виживання в екстремальних умовах дозволяють познайомити курсантів з їхньою природною реакцією на екстремальну ситуацію, дають певний досвід і навички, які допомогли б їм вижити в бойових умовах.

7. Дискусії у поєднанні з ігровим моделюванням. Ігрові моделі ефективні для закріплення відомостей, творчого осмислення вивченого матеріалу і застосування отриманих знань в реальному життєвому контексті, формування ціннісних орієнтацій курсантів. Сфера застосування моделі – від першого курсу до військового стажування, до випуску.

Підготовка офіцерів НГУ у ВВНЗ – це єдність пізнання, практичної діяльності, соціально-психологічних відносин, виховання, розвитку та керівництва військово-професійною підготовкою курсантів. Сьогодні навчання все більше набуває проблемно-діяльнісного характеру.

Новизна цієї ситуації полягає в тому, що в суспільстві продовжують розгортатися процеси демократизації, які передбачають пошук нового змісту військово-професійної підготовки офіцера, обумовленого новим характером відносин у військовому середовищі. При цьому, існує гостра необхідність забезпечення військової безпеки України в умовах змін, в сучасній військово-політичній обстановці, пов'язаних з появою нових дестабілізуючих чинників як у геополітичній і регіональній сфері, так і всередині країни.

Відповідно до аналізу проблем навчання курсантів НГУ сформульовані основні напрями зміни такого становища:

глибокий науковий аналіз сучасних світових тенденцій у побудові та функціонуванні системи підготовки офіцерів НГУ взагалі, та військових, зокрема;

розробка стратегії переходу системи підготовки курсантів на принципах побудови випереджувальної освіти, де значна частина навчального часу буде відводитись на вивчення нових фундаментальних знань, процесів і технологій, інформація про які надходить різними каналами взаємодії з системою науки, банками даних і знань, науково-технічної інформації;

активна розробка і використання сучасних інноваційно-педагогічних технологій підготовки офіцерів НГУ у ВВНЗ;

відведення важливого місця в модернізації навчально-виховного процесу у ВВНЗ комп'ютерним технологіям навчання (використання гіпертекстових технологій, демонстраційних мультимедійних технологій), тестових програм, розміщення у локальній мережі інформаційних тематичних Web-сайтів для курсантів;

зосередження уваги на формуванні пізнавальної самостійності курсантів НГУ, розвитку їхніх творчих якостей, здатності до самостійних дій в різних умовах, розвиток навичок самонавчання;

з першого курсу навчання курсантів, застосовувати моделювання напряму їх майбутньої військово-професійної діяльності, дотримуватися контекстного підходу у підготовці офіцерів, що наближаються до реальних ситуацій;

спиратися на активні методи навчання курсантів, що відображають особливості їх майбутньої професійної діяльності та сучасні особливості служби у НГУ;

удосконалювати методичний компонент навчально-виховного процесу, що базується на випереджувальній освіті у підготовці офіцерів та нових інформаційних технологіях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У науковій статті було розглянуто вимоги до особистості офіцера Національної гвардії України на сучасному етапі. Визначено актуальні педагогічні проблеми підготовки майбутніх офіцерів НГУ; запропоновано педагогічні методики, спрямовані на удосконалення системи підготовки у військових навчальних закладах, та сформульовано основні напрями вирішення педагогічних проблем підготовки офіцерів у ВВНЗ НГУ. У подальшому, планується визначити основні компетентності, що необхідні офіцеру НГУ при виконанні службово-бойових завдань

Список використаної літератури

1. Коменский Я. А. Великая дидактика / Я. А. Коменский // Избр. пед. соч. – М., 1982. – Т. 1. – 384 с.
2. Красик О. Ю. Бінарні заняття [Електронний ресурс] / О. Ю. Красик. Режим доступу : oles.at.ua/statti/binarni_uroki.doc
3. Полторак С. Урядовий портал [Електронний ресурс]: Наш пріоритет – кардинальна зміна системи підготовки офіцерів. Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250201185&cat_id=244277212
4. Тенитилов С. В. Основные проблемы подготовки офицеров в ВМО / С. В. Тенитилов // Вестник Военного университета 2007. – С. 72–78.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Керницький О. М.

Ершова В. О. Педагогические проблемы подготовки будущих офицеров НГУ на современном этапе

В научной статье рассмотрены требования к личности офицера Национальной гвардии Украины на современном этапе. Сосредоточено внимание на педагогических методиках на основе контекстного подхода, на усовершенствовании системы подготовки курсантов в во-

енных учебных заведениях, и сформулированы основные направления решения основных педагогических проблем подготовки курсантов в ВВНЗ.

Ключевые слова: *военно-профессиональная подготовка, будущие офицеры НГУ, контекстный подход, учебно-воспитательный процесс, коммуникативность.*

Ershova V. Pedagogical Problems of Training Future Officers of the NGU at the Present Stage

The scientific article deals with the requirements for the officer's identity of the National Guard of Ukraine at the present stage. The attention is focused on the pedagogical methods based on the contextual approach, on the improvement of the cadets' training system in military educational institutions, and it is formulated the main directions for solving the main pedagogical problems of training cadets at the military institute of the higher education.

Keywords: *military-professional training, future officers of the NGU, contextual approach, teaching and educational process, communicativeness.*